

Norsk Ornitologisk Forening, avd. Oslo og Akershus

Postboks 1041 Sentrum
0104 OSLO
www.nofoa.no

Til

Fylkesmannen i Oslo og Akershus
Miljøvernavdelingen
v/ Tore Bjørkøyli / Maren Esmark

Deres ref.nr.: 2011/5706-2 M-NA
2010/5226-13 M-NA

Vårt ref.nr.

Oslo, 4. september 2011

Høringssvar vedrørende NY FORVALTNINGSPLAN FOR NORDRE ØYEREN NATURRESERVAT OG SØRUMSNESET NATURRESERVAT, samt NYE FERDSELSBESTEMMELSER I NORDRE ØYEREN NATURRESERVAT OG OPPHEVELSE AV JAKTBESTEMMELSER AV 29. JUNI 1983

Nordre Øyeren naturreservat (NØN) er et av Norges viktigste rasteområder for vann- og vadefugl under trekket, både vår og høst. Vanntilknyttede trekkfugler bruker hvert år et nettverk av våtmarker på sin vei mellom hekke- og overvintringsområdene. Nordre Øyeren er en viktig rasteplass i dette nettverket, og av den grunn har reservatet status som Ramsarområde. Etter fredningen i 1975, ble det i 1979 utarbeidet en skjøtelsesplan for Nordre Øyeren naturreservat. Forvaltningen av reservatet har siden den gang vært tuftet på denne. Nordre Øyeren fuglestasjon (NØF) og NOF OA (Norsk Ornitologisk Forening, avd. Oslo og Akershus) er to av flere organisasjoner som gjennom årene har tatt til ordet for en revisjon av skjøtelsesplanen for reservatet. Ferdselsbegrensninger, jaktforbud og en helhetlig arealforvaltning er, i tillegg til regulering vannstanden, saker som NØF og NOF OA har framholdt som viktige i denne sammenhengen.

Det har derfor vært veldig gledelig å følge arbeidet til Fylkesmannen i Oslo og Akershus' miljøvernavdeling (FM OA) de siste årene – helt fra oppstarten av forvaltningsplanarbeidet, via innhenting av data og innspill fra interessenter, fram til det forslaget som nå er lagt ut til høring. Forvaltningsplanen for NØN slik den nå foreligger, samt den forutgående prosessen, vitner om grundighet og et ønske om å sette naturinteressene først. Det er dette NØF og NOF OA har ønsket for reservatet i mange år. FM påpeker selv i høringsbrevet at det er nødvendig med en oppgradering av forvaltningsplanene. Vi er enig i det, og håper at den nye planen vil bli et godt styringsverktøy for forvaltningsmyndighetene.

Sammenliknet med den eksisterende skjøtelsesplanen mener vi at den største forbedringen ligger i innførsel av de nye ferdselsrestriksjoner og opphevelsen av jaktbestemmelsene fra 1983. Slik vi ser det er begge deler nødvendig for en fornuftig forvaltning av Nordre Øyeren. Den nye planen representerer derfor et viktig skille i forvaltningen av naturreservatet. Forvaltningsplanen inneholder mye, fra naturvernhold, positivt, men den har fortsatt rom for forbedringer. Vi vil derfor i de kommende avsnittene påpeke mangler ved forvaltningsplanen slik den foreligger, samt stille spørsmål og utfordre FM der vi mener det behøves. Som det går fram under har vi valgt å dele høringsuttalelsen inn i hovedpunktene *Vannstand, Skjøtselssoner – Naturtyper, Ferdsel, Jakt og Arealbruk*. Avslutningsvis har vi valgt å ta med en del spesifikke punkter som viser direkte til hvor det er potensiale for forbedring i ulike deler i forvaltningsplanen.

Vannstand

Vannstandsforholdene er den absolutt viktigste faktoren som påvirker antall og artsmangfold av våtmarksfugl i Nordre Øyeren naturreservat. Vi synes derfor det er svært uheldig at manøvreringsreglementet ikke er tema for forvaltningsplanen. Vi vil likevel gjenta vårt ønske om en mer naturtilpasset regulering. En senkning av gjennomsnittlig vannstand på seinsommer og høst og opprettholdelse av en lav vannstand vinter og vår vil være svært gunstig for antall og mangfold av rastende våtmarksfugl, noe også de miljøfaglige undersøkelsene (1994–2000) i forbindelse med nytt manøvreringsreglement viste.

Det ble etter de miljøfaglige undersøkelsene ikke trukket noen konklusjon om hvilke endringer som bør gjøres i manøvreringsreglementet, blant annet på grunn av en del uenigheter om hva slags regulering som er gunstig blant forskerne som leverte de forskjellige delrapportene. Vi gjentar derfor vårt ønske om at forvaltningsmyndighetene knytter til seg kompetanse på våtmarksforskning og forsøker å arbeide for et regime som fremmer naturverdiene. I det minste er det viktig at forvaltningsmyndighetene har fokus på konsekvensene av reguleringen på naturverdiene.

Vi finner det litt underlig at det eneste stedet hvor det nevnes konkrete tiltak som har med vannstand å gjøre i forslaget til forvaltningsplan, er i forbindelse med muligheten for å heve vannstanden av hensyn til flat dammusling. Ytterligere reduksjon av arealene med blottlagte mudderbanker, eller tidsrommene disse er tilgjengelige, vil ha en svært ugunstig virkning på forekomstene av våtmarksfugl i Nordre Øyeren. Vi minner også om at vannstandsvariasjonene i Øyeren var langt større før innsjøen var regulert, og i de tidlige fasene av reguleringen. Manipulasjon av vannstandsforholdene av hensyn til enkeltarter eller andre interesser må ikke foretas uten at det har blitt gjort grundige vurderinger av *virkningene for det samlede naturmiljøet*.

Ferdsel

NØF og NOF er meget godt fornøyd med forslaget til nye ferdselsbestemmelser. Spesielt på bakgrunn av økningen i motorisert båttrafikk og i fiskeaktivitet, både til vanns og til lands, er det på tide med innstramminger. Vi mener at FMs forslag til ferdselsrestriksjoner representerer en stor forbedring fra dagens situasjon. Valg av områder med ferdselsbegrensninger og ferdselsforbud samsvarer godt med forekomst av vannfugl. Vi tror derfor at restriksjonene, gitt at de håndheves, vil ha en positiv effekt, spesielt på trekkende svaner, ender, gjess og vadere. Håndhevelsen av de nye restriksjonen vil nødvendigvis bli ressurskrevende, og NØF og NOF anbefaler derfor at NØN igjen får oppsyn i heltidsstilling, hvert fall i en innføringsperiode. Vi ønsker dog å komme med noen forslag til forbedringer:

- Grensen for området Snekkervika bør følge vannkanten, også lenger ut mot Årnestangen. Det betyr at Årnesvika (i nordvest), Knekkenvika (i nordøst) og hele kanalen nord for Løkkadjupe må inkluderes i området med ferdselsrestriksjoner.
- Fautavika på Fautøya er også en viktig rasteplass for vannfugl på trekk. Også dette arealet bør omfattes av de samme restriksjonen som Snekkervika, Svellet og Monsrudvika/Rossholmen. Dette kan bli særdeles viktig med tanke på at ferdselsrestriksjonene i de allerede foreslåtte sonene kan komme til å trekke fiskere til å i høyere grad benytte Fautavika. Til tider kan det ligger store mengder ender her, og siden området normalt ikke har forstyrrende menneskelig ferdsel observeres også en del rovfugl her.
- Vannstanden forandrer seg gjennom året, og fra år til år. For å lettere kunne håndheve, eventuelt påpeke brudd på ferdselsrestriksjonene, vil det være nyttig å innføre en formulering som sier at «ved høy vannstand følger grensen vannlinja», alternativt (helst) «ved høy vannstand følger grensen 50 meter innenfor vannlinja».

- Med utgangspunkt i vår kjennskap til fugletrekket, lurer vi på om tidsintervallet 1.4–1.6 er mer hensiktsmessig enn det foreslåtte (15.3–15.5). Hvis intervallet 15.3–15.5 er foreslått på bakgrunn av NØFs vannfugldata eller på bakgrunn av NOF OA og NØFs innspill til den nye forvaltningsplanen, kunne det vært interessant å gjennomføre en spesifikk analyse av dette med utgangspunkt i våre historiske telldata (1976–2010).
- Innføring av ferdselsrestriksjoner kan føre til en vridning av ferdselen i reservatene. Vikene i Nitelva og Merkja er i dag ikke utsatt for den samme trykket fra båter og fiskere som for eksempel på Årnestangen. Dette kan endre seg over tid når de nye ferdselsbestemmelsene innføres. Deltaprosessene vil også med tiden kunne gjøre noen av de regulerte områdene mindre interessante for fugl, mens andre områder kan vise seg å bli særdeles viktige. Forvaltningen av ferdselen i NØN bør være åpen for endringer – en viss dynamikk kan være nødvendig – og områdene og tidspunktene som nedfelles i ferdselsbestemmelsene i dag bør revurderes med hensyn til de faktiske forhold hvert 5. år.

Jakt

NØF og NOF OA har tidligere tatt til orde for en avvikling av jaktordningen i Nordre Øyeren naturreservat. Vi har alltid ment at jakt i naturreservatet i seg selv er en selvmotsigelse. Viktigere enn dette er selvsagt den forstyrrelsen jakt har på fuglelivet. Det skal ikke mer enn ett skudd til for å skremme vekk store ansamlinger av fugler. Vi er derfor særdeles tilfreds med at det nå endelig er foreslått et forbud. I tillegg til å redusere unødvendig forstyrrelse av fuglelivet, tror vi at jaktforbud er nødvendig for få til en helhetlig forvaltning av reservatet. I forbindelse med de nye ferdselsrestriksjonene vil både båtfolk, fiskere, turgåere og fuglekikkere bli begrenset i sin bevegelsesfrihet. Denne innskrenkingen vil forhåpentligvis bli lettere å godta når det samtidig blir forbudt å forstyrre og drepe fugler under jakta.

Slik vi ser det er eksisterer det to naturlige forlengelser av jaktavviklingen. Den første handler om skadefelling. Med et jaktforbud i NØN bør det også settes en stopper for skadefelling av vilt, herunder fugl. I de senere årene har det blant annet blitt gitt tillatelse til felling av kanadagås og grågås i reservatet pga. påståtte skader disse artene påfører kornarealene til grunneier. Konflikter mellom natur- og næringsinteresser må løses på annen måte i fremtiden. Eventuelle skadefellingstillatelser må ikke gis med mindre det er påvist og dokumentert vesentlig økonomisk skade, og etter at alternative løsninger er utprøvd. Det må også kunne dokumenteres i hvilken grad skadefelling har resultert i at det økonomiske tapet har blitt redusert. Skadefellingstillatelser må ikke gis uten at relevante parter først får uttale seg (når det gjelder fugl, NØF og NOF OA). Det må også vurderes økonomisk kompensasjon fremfor å avlive dyr i et reservat som er opprettet nettopp for å beskytte disse artene.

Den andre aspektet gjelder hjorteviltjakta på Sørumsneset. Sørumsneset naturreservat ligger som en naturlig forlengelse av Nordre Øyeren naturreservat, i nordenden av deltaområdet, og man finner mange av de samme verneverdiene her som i Nordre Øyeren NR. På side 5 i den nye forvaltningsplanen kan man lese: «*Forvaltningsplanen inkluderer også Sørumsneset naturreservat, som ikke har hatt noen egen plan tidligere. Siden verneområdene ligger ved siden av hverandre og innehar mange felles verneverdier er det naturlig at planen skal gjelde for begge områdene*». NOF OA og NØF mener derfor at dette er tidspunktet for også å vurdere hjorteviltjakta på Sørumsneset.

I Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) (LOV-2009-06-19-100), står det i § 37 at «*I et naturreservat må ingen foreta noe som forringer verneverdiene angitt i verneformålet*». Vi er av den formening at jakt ikke skal finne sted i naturreservater, hvor vern av dyre- og fugleliv er et av formålene eller hovedmålet for vernet. Jakt selv i et begrenset omfang kan forstyrre pattedyr og fugler i en slik grad at det kan sies å være til skade for viltet. For fugler vil jakt kunne være spesielt forstyrrende i hekke- og trekktiden. I et naturreservat hvor vern av fugl er formålet eller et av formålene, vil da jakt forringe vernet.

Det må selvfølgelig være mulig å fange eller avlive dyr og fugler som er skadet. Likeledes må det være mulig med uttak av enkeltindivider av arter som gjør stor skade i forhold til verneformålet i reservatet, eksempelvis mink i sjøfuglreservater. Slike uttak bør gjøres av kvalifisert personell fra Viltneemden.

- For å få til en helhetlig og logisk forvaltning av de to reservatene, bør det også innføres totalt jaktforbud i Sørumsneset naturreservat.

Arealbruk

Vi er positive til at forvaltningsmyndighetene har sterk fokusering på arealforvaltning i Nordre Øyeren NR, og ønsker å forvalte arealene i reservatet aktivt. Det er imidlertid noen forhold vi vil påpeke.

Kantsonene mellom dyrket areal og vannårer er på de aller fleste steder altfor smale. Ofte står løvtrær kun i én eller to rekker. Dette er for lite for å være erosjonshemmende, og samtidig også altfor smalt for å virke tiltrekkende på fuglelivet.

- Vi foreslår et punkt om at kantsonene mellom dyrket areal og vannårer får høyere betydning som buffersoner, med minst 15 meters bredde.

Det er positivt at forvaltningsmyndighetene bruker beitedyr aktivt for å bevare naturverdier i Nordre Øyeren, men vi vil samtidig minne om at det også er viktig at beitedyr holdes borte fra noen områder, både for å bevare de som referanseområder, og for å bevare lite kulturpåvirkete skogområder. Særlig gjelder dette gammelskogsområdene på Kusand og Gjushaugsand.

I forslaget til forvaltningsplan kan det virke som om beite i stor utstrekning kan erstatte slått som forvaltningstiltak. For mange fuglearter og andre organismer er nok dette riktig hvis beitetrykk og tidspunkt for slipp av beitedyr tilpasses. Men for enkelte fuglearter, spesielt åkerrikse (CR) er tilgang på slåttemark svært viktig. Slått har historisk vært en dominerende bruksform på landarealene i reservatet.

Vi vil også påpeke et annet forhold når det gjelder bruken av Nordre Øyeren til beite, nemlig at det i de siste årene har blitt satt opp svært mange gjerder i deler av reservatet. Særlig på Årnestangen står gjerdene nå tett. Tidligere har det vært få gjerder i deltaet. Gjerdene er trolig gunstig for enkelte arter, men negative for andre, særlig hekkende vadere i det økt antall gjerdestolper gir større muligheter for predatorer (ofte kråkefugl). Det er viktig at det tas hensyn til naturen når det settes opp gjerder og at det vurderes om en del gjerder bør tas vekk.

I forslaget til forvaltningsplan er det foreslått at brenning i hovedsak ikke skal brukes som forvaltningstiltak i reservatet. Vi støtter dette. Vi vil i midlertidig gå imot forslaget om å utvide tidsrommet for når brenning er tillatt fram til 1.5.

- Siste tidspunkt for brenning må fortsatt være 15.4, slik det har vært fram til nå. 1.5 er mange bakkehekkende fuglearter allerede i gang med hekking.

Skjøtselssoner - Naturtyper

Forvaltningsplanen preges, slik den foreligger nå, av at myndighetene har valgt å satse på et såkalt «soneinndelt forvaltningsregime». I tillegg til enkelte utvalgte lokaliteter er de ulike skjøtselssonene definert ut fra tanken om å favne de ulike naturtypene i reservatet: *kroksjøer og flomdammer, mudderbanker, storvokst vannkantvegetasjon, enger og krattskog*.

Dette kan godt være en hensiktsmessig måte å organisere forvaltningen på, og vil kanskje fungere som en garanti for at alle de ovenfor nevnte naturtypene vil bli å finne, intakte og funksjonelle, i NØN også i framtiden. Soneinndelingene bærer allikevel sterkt preg av at det er de botaniske verdiene i de ulike skjøtselssonene som ligger til grunn for denne inndelingen. Både i forvaltningsplanen og skjøtelsesplanen mangler det både informasjon om og fokus på pattedyr, fugl, fisk, samt insekter og andre invertebrater. Slik skjøtselssonene er beskrevet nå, er balansen mellom de ulike organismegruppene veldig skjev.

Under avsnittet «*Spesifikke punkter*» kommer vi med noen forslag til endringer i teksten, samt forslag til undersøkelser og skjøtselstiltak som forhåpentligvis vil rette opp litt av skjevheten i forhold til fugl. For å rette opp den samme skjevheten i forhold til pattedyr, fisk og insekter må FM innhente kompetanse fra andre hold.

Spesifikke punkter – Forvaltningsplanen

Side 6: Oversiktskartet her bør oppdateres tilsvarende kartet i vedlegg 3 med forslag til soner med ferdselsbegrensninger.

Side 8: Under kapittelet Gjengroing fokuseres det på at dette er et omfattende problem i innsjøer i Oslo og Akershus. Spesifikt nevnes de store sivartene og elvesnelle. Spesielt de store sivartene er viktig for fuglearter som rørsanger, sivsanger, sivspurv og skjeggmeis. Noen områder med sammenhengende sivskog bør settes av til disse artene i NØN.

Side 8: Under kapittelet Fremmede arter står det at fremmede arter er «*en av de viktigste årsakene til tap av biologisk mangfold*». Det harmonerer ikke helt med Norsk rødliste. Fremmede arter er en uting, og vies mye oppmerksomhet i DNS naturforvaltning. Likevel utgjør fremmede arter mindre enn én prosent av de totale trusselfaktorene, hvor arealendringer står for 87 prosent. Vi foreslår at teksten endres til «*... en av årsakene ...*» (altså at «*de viktigste*» strykes).

Side 10: Vi synes det er flott at vitenskapelig overvåkning av naturtilstanden i NØN har fått et eget kapittel. Kun gjennom å monitorere utviklingen for de ulike artsgruppene i reservatet kan man drive en hensiktsmessig forvaltning.

Side 11: Under kapittelet 1.4 Forvaltnings- og bevaringsmål med tiltak kan man lese at: «*Det overordnede målet for forvaltning av reservatene er å ivareta verneverdiene ... ved å ... fremme ønsket aktivitet*». Hva ser FMOA på som ønsket aktivitet? Behøver dette å nevnes her?

Side 11: Det er helt korrekt å sette NØN inn i en internasjonal sammenheng og anerkjenne at forvaltningen av reservatet også må ses i sammenheng med de internasjonale forpliktelsene vi har i forbindelse med Ramsar, Emerald networks og IBA.

Side 14: Digresjon: «*... mer næringsfattig*» endres til «*... mindre næringsrik*».

Side 15: Som nevnt over har botanikk fått en overraskende stor plass i forvaltingsplanen. En stadig opprømsing av artsnavn bidrar til dette. Da er det viktig å holde orden på disse. På side 15 kan en lese: «*Bestander av takrør, dunkjevle, kjempesøtgras og sjøsvaks forekommer langt mer sparsomt (se vegetasjonskart, Rørslett 2002)*», og «*Av ekspanderende arter er ellers brei dunkjevle og elvesnelle de mest markante*». Er dunkjevle og brei dunkjevle to ulike arter. Er en av dem ønsket, mens den andre er uønsket i NØN? Digresjon: *langt mer sparsomt* er kanskje litt motsigende?

Side 16: «*Arter som åkerrikse, vipe, storspove, makrellterne, hvitryggspett er nå forsvunnet som hekkefugl i Nordre Øyeren eller har gått kraftig tilbake*». Her bør også **hettemåke** nevnes. Arten har gått kraftig tilbake/forsvunnet som hekkefugl. Røddlistestatus for artene over bør også føres på.

Side 17: Størrelsen som brukes på kartene må angis. Denne er «*gjennomsnittlig antall ind. pr. telling med artsgruppen til stede*».

Side 22: De store mudderbankene sør i deltaet trekkes fram som verdifulle habitater: «*Mudderflatene har videre stor betydning for fugler på matsøk, og tiltrekker store mengder trekkfugler årlig, blant annet flere rødlistede arter*». I likhet med de ulike pusleplantene som stadig spesifiseres bør dette gjennomføres for fugler her: «*Mudderflatene sør i deltaet samt på Svellet har stor betydning for fugler på matsøk, og tiltrekker seg store mengder trekkfugler årlig, inkludert flere rødlistede arter. Krikkand, stokkand og brunnakke opptrer i store antall i disse områdene vår og høst, mens vipe (NT), hettemåke (NT), storspove (NT) og brusfugl (VU) først og fremst påtreffes her på vårtrekket*».

Side 23: Om gråor- og heggeskogen står det: «*Gråor-heggeskogen er videre viktig som levested for fugler, og huser trolig både dvergspett og bøksanger (begge tidligere rødlistet), samt trolig også nattergal (NT)*». Ordet *trolig* bør fjernes om dvergspett og bøksanger: «*Gråor-heggeskogen er videre viktig som levested for fugler, og huser både dvergspett og bøksanger (begge tidligere rødlistet), samt trolig også nattergal (NT)*».

Side 27: Om plenproduksjon: «*Plenproduksjon var eksempelvis ikke en aktuell driftsform ved vernetidspunktet, og omlegging til en slik driftsform vil være i strid med vernebestemmelsene*». Vi støtter denne logikken og tolker det slik ~~antar at dette betyr~~ at plenfeltet på Tuentangen må avvikles.

Side 27 og 28: «*Brenning er et omdiskutert skjøtselstiltak, og man er usikker på hvilke positive og negative effekter tiltaket har*». Dette sier vi oss enige i. Under retningslinjene står det: «*For å unngå skader på blant annet fuglelivet, skal brenning skje tidligst mulig på våren og senest innen 1. mai*». Datoen for seneste brenning var 15. april i den gamle skjøtselsplanen. Vi vet ikke hvorfor datoen er endret, men mener at den gamle bør beholdes, særlig av hensyn til bakkehekkende fugler som kommer tidlig på året (f.eks. sanglerke (VU)).

Side 29: Om vedhogst: «*Grunneiere i Nordre Øyeren naturreservat kan til eget husbehov hogge trevirke til ved, samt ta ut trevirke til gjerdestolper og lignende. På øyene Gjushaugsand og Kusand er dette ikke tillatt. Vernebestemmelsene for Sørumsneset naturreservat åpner ikke opp for vedhogst*». Etter hva vi kan bedømme synes vedproduksjonen i NØN å være langt større enn til husbruk. Vedhogst er også observert på Kusand. Dette bør følges opp av forvaltningsmyndighetene.

Side 29: Om skadefelling: «*Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til felling av vilt som forårsaker vesentlig skade i Sørumsneset*». Som nevnt over, mener vi jakt også bør forbys på Sørumsneset, og at skadefelling bør forbys i reservatet. Videre mener vi at hvis passusen om skadefelling blir stående, bør det presiseres hva slags vilt man tenker på, eventuelt spesifisere at dette ikke omfatter rødlistede arter.

Side 29–30: Uttrykket *vesentlig økonomisk tap* bør forsterkes til *vesentlig dokumentert økonomisk tap*. Det må være et krav at videre økonomisk tap har blitt redusert etter en skadefelling, for å gi grunnlag til videre skadefelling. I tillegg bør det kunne dokumenteres hvilke andre tiltak som

er utført før skadefelling, og at skadefelling skal være en siste utvei. Vi mener at økonomisk kompensasjon bør være mulig, i stedet for skadefelling. Slike kompensasjonsordninger finner en flere steder i utlandet.

Side 31: Om avhending av forsvarrets lyttestasjon på Tuentangen: «*Forvaltningsmyndigheten er interessert i at bygningene blir revet og at området blir restaurert og tilbakeført. Alternativt er det ønskelig at bygningene kan brukes til noe som er relevant for verneområdeforvaltningen*». Hva med å etablere et såkalt Naturum i de gamle bygningene til forsvarret?

Side 31: Om nye installasjoner: «*Innenfor Sørumsneset naturreservat er blant annet disse tiltak ikke tillatt; oppføring av bygninger, anlegg og faste innretninger ... framføring av nye luftledninger, jordkabler og kloakkledninger ...*» Høyspentledningene som krysser Sørumsneset er allerede et problem for større fugler. Både svaner og gjess har flydd i ledningene. Høsten 2009 var to av NØFs medlemmer vitne til at tre hvitkinngjess fløy i høyspentledningen her. Alle gjessene falt i bakken. To av tre fløy videre, mens den tredje så ut til å ha brukket vingen og ble trolig revemat. Vi mener at jordkabler kan være et godt alternativ til høyspentmaster, og er noe som bør vurderes på Sørumsneset.

En tilsvarende situasjon ble videofilmet, og kan ses her:

<http://nofoa.no/6593>

Side 33: Om sjøfuglkolonien på Karte: «*På øya Karte, som representerer den eneste sjøfuglkolonien i Nordre Øyeren, er det registrert hekking av makrellterne, hettemåke, sildemåke, gråmåke, fiskemåke og tjeld, men ilandstiging og lengre opphold av mennesker, har ført til mislykkede hekkinger enkelte år*». Hvitkinngås har hekket/hekker også på Karte og bør legges til i oppramsingen av arter. Rødlitestatus for artene over bør også føres på.

Side 33: Om båndtvang for hund. Mennesker har ingen problemer med å se om en hund går i bånd eller ikke. Mennesker med hundeskrek blir mindre redd ved møte med personer som holder hunden i bånd. Det samme gjelder fugl, som blir skremt på mye lenger avstand dersom de ser at en hund går løs. Samme skremmende og forstyrrende effekt kan oppstå hvis hunden går i lang løpeline.

- Derfor bør det, slik som mange kommuner har nedfelt i sine lokale hundeforskrifter, i forskriftenes paragraf om hundehold i begge reservatene stå at hund må føres *i kort bånd*.

Videoopptak av forstyrrelser fra hunder i reservatene kan ses her:

<http://nofoa.no/6591>

Side 33 og 34: Om jakt og hundehold på Sørumsneset: «*I Sørumsneset naturreservat er det kun jakt på hjortevilt som er tillatt*» og «*Innenfor Sørumsneset er det imidlertid tillatt å bruke hund under kontroll i forbindelse med jakt på hjortevilt*». NØF og NOF OA synes, som nevnt under avsnittet om jakt, at det nå er en god anledning til å harmonisere jaktbestemmelsene i de to reservatene: Hjorteviltjakten på Sørumsneset bør forbys og dermed også hundebruk i den anledning.

Side 34: Om camping og teltslaging. Enkelte steder i NØN har det vært etablert «fiskerleir», med presseninger, stoler, bord etc. Disse leirene er ofte svært forsøplet i tillegg. For å unngå slike tilstander (vi ser en økende trend), bør camping og teltslaging forbys også i NØN.

Side 36: Om motorisert ferdsel til vanns: Etter NØF og NOF OAs første innspill til den nye forvaltningsplanen, har vi innhentet mer kunnskap om konflikter mellom båttrafikk og fugl. Vi har også notert oss båttrafikken utenfor 5-knopsgrensen og hvordan den påvirket fuglelivet. Det ligger ofte store flokker sjøfugl (gjess, svaner, skarv, måker, ender) ute på vannet sør for nåværende 5-knopsgrense, gjerne også langt sørover. Disse flokkene blir stadig utsatt for forstyrrelser fra hurtiggående motorbåter. Vi har registrert hvordan enkelte båtførere bevisst kjører mot disse flokkene i full fart, med den hensikt å skremme de vekk.

Det er påvist at motoriserte båter forstyrrer mer (aller mest gjelder det båter med utenbordsmotor), og at mindre båter forstyrrer mer enn store (Keller, 1991; Hume, 1976; Mathews, 1982). Videre viser flere undersøkelser (Grubb & King, 1991; Henson & Grant, 1991; Owens, 1977; Ward & Stehn, 1989; Ward et al., 1994) at båttrafikk virker langt mer forstyrrende på enkelte fuglearter, enn forstyrrelse fra flytrafikk. Som minsteavstand for ikke å forstyrre beitende dykkender, anbefales 450 meter (Havera et al., 1992; Koepff & Dietrich, 1986).

De store flokkene på vannflaten sør for 5-knops grensen velger sannsynlig dette området til hvile, for ikke å sløse med fettreservene under trekktiden. Derfor er det svært uheldig at det skal være fri fart til vanns i denne delen av NØN. Flokkene blir stadig forstyrret, og må flytte seg. Med den økte båttrafikken som er å vente, blir det stadig vanskeligere for fuglene å finne et fristed på åpen vannflate. Dette går også ut over fuglenes tid til energiinntak. Det tar det dobbelte av tid, for å gjenoppbygge 19 % reduksjon i energiinntak (Fredrickson & Drobney, 1979). Sjøfugl i myttiden har spesielt behov for å føle seg trygge ute på åpent vann.

Se filmserie av forstyrrende båttrafikk i Nordre Øyeren naturreservat her:

<http://nofoa.no/6589>

- Uvettig kjøring med motorbåt i de søndre delene av NØN er blitt et problem en ikke kan se bort fra, og vi ser ingen grunn til at man må kjøre båt i fri fart i et naturreservat. Med dette som bakgrunn, samt erfaring fra en mengde vitenskapelige studier av hvordan båttrafikk virker forstyrrende på fuglelivet krever NØF og NOF OA at det **innføres 5 knops fartsgrense i hele Nordre Øyeren naturreservat**.

Side 36: Om modellfly: «I Nordre Øyeren er det ikke tillatt med bruk av motorisert modellfly i den isfrie delen av året ...» Dette er foreslått å gjelde hele året i de nye ferdselsbestemmelsene: «4.1.4 Bruk av motoriserte modellfly, modellbåter og lignende er forbudt». Vi mener at dette er en forbedring av den gjeldende bestemmelsen og antar at dette, sammen med lavtflyvningsgrensen på 300 m, tas inn i den nye forvaltningsplanen.

Videopptak fra forstyrrende flytrafikk over Nordre Øyeren naturreservat kan ses her:

<http://nofoa.no/6590>

Side 41: Om beite og slått: «Det er trolig få arter eller vegetasjonssamfunn som har akutt behov for slått i området i dag (Biofokus 2008)», og «Som for slått, er det trolig få arter som vil forvinne fra reservatene ved opphør av beite (Biofokus 2008)». Samtidig står det: «Slått ville imidlertid vært positivt som tiltak, for å utvikle en mer særpreget slåttevegetasjon med de ringvirkninger dette har for en rekke arter av insekter og fugl», og «Beite til rett tidspunkt og med riktig beitetrykk vil være positivt for en del arter innenfor reservatene (Nesse 1999)».

Her er det nødvendig å presisere hvilke «arter» man prater om. Slått og beite er ingen trussel eller forutsetning for opprettholdelsen av spesifikke plantearter eller plantesamfunn, men er positivt og nødvendig for en rekke arter av insekt og fugl. Storspove (NT) og vipe (NT) er eksempler på fuglearter som ofte hekker på beite-/slåtteng.

Side 42: Om soneinndelt forvaltningsregime: Som nevnt under avsnittet *Skjøtselssoner – Naturtyper* mener vi generelt at det er for lite fokus på fugl i forvaltningsplanen slik den foreligger. Det nevnes mange plantearter og -familier, men ikke noe tilsvarende for fugl. Det betyr ikke nødvendigvis at forvaltningen slik den er tenkt vil gå på bekostning av fuglene, men det er viktig å motivere praksisen med flere spesifikke ornitologiske målsetninger. På side 42 må fugl og fuglearter spesifiseres: f.eks. ender, gjess, svaner og vadere under *Mudderbanker*, beitende gjess, hekkende vadere som vipe (NT) og storspove (NT) under *Enger*, samt sangere og spetter under *Krattskog*.

Side 44: Om sone 1: Lokalitet Oversand N og Merkja. Vi har problemer med å forstå hvilke kriterier som er lagt til grunn for utvelgelsen av disse enkeltlokalitetene. På side 43 er det nevnt at det er påvist store naturverdier på disse lokalitetene. Vi undres over at denne utvelgelsen har skjedd uten

at det har blitt gjennomført noen forundersøkelser rundt de ornitologiske verdiene, eller forsøkt å vurdere disse og andre potensielle enkeltlokaliteters verdi for fugl. Under Merkja er ikke fugler nevnt ett sted! Dette blir helt feil når *Merkja er en viktig raste og hekkeplass for fugl*. Krikkand, stökkand og brunnakke opptrer i hundretall her på trekket vår og høst, vadere som vipe (NT), grønnstilk, gluttsnipe, enkeltbekkasin, og storspove (NT) bruker området på trekk. Vipeantallet på høsten ligger ofte helt opp under 100 individer. Området er også viktig for gråhegrene som hekker i kolonien på Borgen i Fet.

Side 46: Om lokalitet Andevika: Her er flere plantearter i pusleplantesamfunnet angitt med rødlistestatus, mens fugleartene som nevnes ikke har angitt status. Andevika er ikke undersøkt spesielt med hensyn på fugleliv og utvalget av arter som nevnes virker derfor noe tilfeldig. En art som i det minste bør nevnes er sangsvane, som bruker Andevika til hvile og fødesøk, høst og vår.

Side 47: Under forvaltingsmål for Andevika: «*Opprettholde en viktig lokalitet med rik kortskuddsstrand, med arts mangfold typisk for naturtypen, samt opprettholde en viktig hekkelokalitet for fugl*». Vi støtter tanken om å bevare Andevika som en god hekkelokalitet, men all den tid hekkefuglfaunaen ikke er undersøkt her blir dette målet for vagt. Under *Tiltak* for å oppnå bevaringsmålet ser vi at floraen i Andevika skal overvåkes hvert 5. år. En tilsvarende overvåkning av fuglefaunaen vil være naturlig gitt forvaltningsmålet, men forutsetter altså først en inventering.

Side 48: Om sone 3: Mudderbanker. «*Under blottlegging av mudderbankene ved lav vannstand fungerer muslingene som viktig mat for fugl*». Dette er for så vidt korrekt, men mange andre invertebrater spiller antagelig en enda viktigere rolle. Her beveger vi oss utover vårt kompetanseområde, men det er klart at denne organismegruppen (ulike bløtdyr, mark- og krepsdyr, samt land-, vann- og luftlevende insekter) har fått alt for liten plass i forvaltningsplanen. Samspillet mellom invertebrater i mudderet og fuglene bør nevnes under dette kapitlet. Når det gjelder fugler **må** arter, eller i det minste artsgrupper, som bruker mudderbankene spesifiseres: f.eks. *ender, gjess, svaner og vadere*.

Side 49, 50, 51: Nok en gang finner vi formuleringer som «*noen fuglearter*», «*mange fuglearter*», «*en rekke fuglearter*». NØF og NOF OA undrer seg nok en gang hvorfor spesifikke fuglearter, familier, eller artsgrupper sjelden eller aldri nevnes? En slik spesifisering vil gjøre forvaltningsplanen mer konkret. Hvis ønskelig hjelper vi gjerne til med dette arbeidet.

Side 54: Også under *Fugl* under kapitlet *Forvaltningsmål, bevaringsmål og tiltak uavhengig av skjøtselssoner* mangler det spesifisering/eksemplifisering av arter og artsgrupper. Både begrepet våtmarksfugl og bakkehekkende fugl bør utvikles. Prosjektene på Fautøya og Rossholmens vesttange har for eksempel vært gjennomført med tanke på å bedre forholdene for åkerrikse (CR), vipe (NT), storspove (NT) og sanglerke (VU).

Side 55: *Bevaringsmål*: Det er åpenbart at økonomiske og mannskapsmessige begrensninger gjør at fuglelivet i NØN ikke kan overvåkes ned til minste detalj. Sånn sett er det kanskje smart å velge ut noen representative områder som kan monitoreres, men disse må da velges med omhu. Bevaringsmålet for trekkende vannfugl dekker på mange måter opp vann- og mudderflatene. Fautøya, Rossholmens vesttange og gråor-heggeskogene på Kusand og Gjushaugsand vil kanskje fange opp noe av trendene for bakkehekkende fugl, fugl som hekker i åpent lende og skogshekkende fugl. Vi tror i tillegg det ville vært riktig å inkludere Årnestangen som en av lokalitetene som bør overvåkes, og å ha et mål for fuglelivet her. Kanskje kunne dette fokusert på vadefugl?

Side 55: *Bevaringsmål*: NØF og NOF OA er usikre på hvor hensiktsmessig det er å knytte bevaringsmålene opp til rødlista. Arter legges til og tas ut av rødlista basert på reelle bestandsendring og endringer i bestandsestimeringsmetodikk. I forbindelse med utarbeidelsen av den siste rødlista ble også kriteriene for hva som kvalifiserer for rødlistestatus endret. Dette har ført til stor debatt, både blant amatør- og fagornitologer (<http://www.birdlife.no/naturforvaltning/nyheter/?id=774&vis=k>). Det ville jo være trist hvis årsaken til at bevaringsmålet for f.eks. Fautøya

ble oppfylt bare fordi buskskvett og sivspurv ble lagt til rødlista. Vi mener at bevaringsmålene i stedet, og med fordel, kan knyttes opp til konkrete arter eller fuglefamilier.

Side 55: *Tiltak*: NØF og NOF OA foreslår at følgende punkter legges til listen over tiltak:

- Løpende vurdere vannstandens innvirkning på fuglelivet gjennom registreringer av vanntilknyttet fugl .
- Identifisere og gjennomføre tiltak som bøter på negative effekter for fuglelivet som følge av lavere vannstandsvariasjoner (et eksempel her kan være opparbeidelsen av vaderstrender på Årnestangen og Tuentangen).
- Ha jevnlig kontakt med Ramsar-sekretariatet, Birdlife International og andre internasjonale organisasjoner, med hensyn på å kunne orientere seg om aktuelle problemstillinger og satsningsområder.

Side 57: Framtidig forvaltningspraksis. Det står, om den foreslåtte stien ytterst på Årnestangen: «... *beplantes med stedegen vegetasjon*». En tilrettelagt sti må planlegges med omhu. Enkelte steder kan en «vegetasjonsmur» være tilstrekkelig, andre steder vil det nok være mer hensiktsmessig med et naturvakkert gjerde med kikkehull. Dette vil gi bedre vern mot forstyrrelse, og hindre at overivrige ornitologer og fuglefotografer baner seg gjennom vegetasjonsmuren. NOF OA har dessuten dårlig erfaring fra andre steder hvor det er plantet med «stedegen vegetasjon». Det stedegne etablerer seg som regel best av seg selv. Fugleskjulet på Årnestangen bør planlegges i samråd med NØF og NOF OA, som har god kjennskap til området. En bør også planlegge med tanke på områdets dynamikk, slik at sti og skjul lett kan flyttes. Dette bør evalueres hvert 5. eller 10. år.

Side 57: Siste avsnitt, om renovasjon. Det må nøye vurderes hvordan håndtering av avfall skal håndteres. Med søppelkonteinere ved utvalgte steder, risikerer en at folk kaster mer enn ellers, og det er kostbart å drive med søppelhenting inne i reservatene. En modell som har vist seg å fungere fint flere steder i utlandet er å plassere kildesorteringskonteinere ved de store innfartsårene, og skilte med at «Du tar selvsagt med deg søppelet hit etter ditt besøk i naturreservatet», med tilsvarende skilter, trivelig formulert, ved rasteplassene. (Ved Tyssjöarna naturreservat i Jämtland, ble forsøpling kun en saga blott, etter at søppelkonteinerne ble flyttet ut fra reservatet.)

Side 59: Om oppsyn i verneområdet. I forbindelse med innføring av den nye forvaltningsplanen, og spesielt det nye ferdselsreglementet, anbefaler NØF og NOF OA at NØN igjen får oppsyn i heltidsstilling. Hvis de nye ferdselsbegrensningene skal få noen betydning tror vi et heltidsoppsyn er nødvendig, i det minste i en innkjøringsperiode.

Side 62: Om organisasjoner og andre aktører: Nordre Øyeren Fuglestasjon (NØF) er *ikke* tilknyttet Norsk Ornitologisk Forening (NOF). NØF har siden stiftelsen i 1974 vært en selvstendig organisasjon som har gjort omfattende og regelmessige registreringer av fuglelivet i Nordre Øyeren. I mange saker, spesielt knyttet til utfordringer med forvaltningen av NØN, har NØF og NOF OA samarbeidet om felles uttalelser og anbefalinger.

Under *Naturvernorganisasjoner* bør foreningene nevnes med sine rette og komplette navn: Naturvernforbundet, Norsk Zoologisk Forening, Norsk Ornitologisk Forening.

Side 63: Om et rådgivende utvalg: NØF og NOF OA ber FM tenke gjennom vekting av interesser i et slikt utvalg. Sammensetningen av et slikt utvalg vil fort avgjøre om utvalget kun blir sandpåstrøingsorgan eller et forum for dialog. Mandatet til et slikt utvalg bør også formuleres på en slik måte at det ikke kan være tvil om at verneinteressene også i denne sammenhengen skal komme først. Her vil vi benytte anledningen til å gjenta vårt ønske om et *naturfaglig råd* med generell våtmarksekspertise: »*Et naturfaglig råd for Nordre Øyeren naturreservat vil være en viktig faktor med tanke på en mer ressurskrevende forvaltning. Rådet må i tillegg til de ulike faglige grener inkludere generell våtmarksekspertise, hvilket er helt essensielt. Et slikt organ må*

ikke være en erstatning for overvåkning, forskning og analyse av naturprosessene i området, men snarere en integrert del. Rådet må fungere som et ansvarlig våtmarksforum med formål å initiere og lede aktuelle prosjekter, overbrygge faglige særfelt og gi intern og eksternt forståelse for helhetlig våtmarksfunksjonalitet».

Side 67, litteraturlisten:

- NØFs hekkefugltakseringer fra 2010 på Fautøya og Rossholmens vesttange mangler i litteraturlista.
- NOF OAs hekkefugltakseringer fra 2010 i gråor- og heggeskogsområdene på Kusand og Gjushaugsand mangler i litteraturlista.

NOFs litteraturstudie *Effekter av militære skytefelt på fuglelivet* belyser flere problematikkstillinger for NØN. Her står mye nyttig stoff om hvordan ulike former av flytrafikk påvirker ulike fuglegrupper, samt en del undersøkelser om hvordan ulike båttyper påvirker enkelte fuglegrupper, og kan med fordel tilføyes litteraturlista.

- NOF-Rapportserie 3-1996. Effekter av militære skytefelt på fuglelivet – en litteraturstudie, 35 sid.

Litteraturliste over studier på båt- og flyforstyrrelser, nevnt i dette skriv:

- Keller, V.E. 1991. Effects of human disturbance on Eider ducklings, *Somateria mollissima*, in an estuarine habitat in Scotland. *Biol. Cons.* 58: 213–228.
- Hume, T.A. 1976. Reactions of Goldeneyes to boating. *British Birds* 69: 178–179.
- Mathews, G.V.T. 1982. The control of recreational disturbance. Chap. 42. pp 325–330
D.A. Scott, ed.: *Managing wetlands and their birds, a manual of wetland and waterfowl management*. Proceedings 3rd Technical Meeting on Western Palearctic Migratory Bird Management, Biologische Station Reiselfelder Münster, Federal Republic of Germany, 12–15 October 1982.
- Grubb, T.G. & King, R.M. 1991. Assessing human disturbance of breeding Bald Eagles with classification tree model. *J. Wildl. Man.* 55(3): 500–511.
- Henson, P. & Grant, T.A. 1991. The effects of human disturbance on Trumpeter Swan breeding behavior. *Wildl. Soc. Bull.* 19(3): 248–257.
- Owens, N.W. 1977. Responses of wintering Brant Geese to human disturbance. *Worldfowl* 28: 5–14.
- Ward, D.H. & Stehn, R.A. 1989. *Response of brant and other geese to aircraft disturbance at Izembek Lagoon, Alaska*. U.S. Fish and Wildlife Service, Alaska Fish and Wildlife Research Center. Final Report to the Minerals Management Service, Anchorage, Alaska. 193 pp.
- Ward, D.H., Stehn, R.A. & Derksen, D.V. 1994. *Response of staging brant to disturbance at the Izembek Lagoon, Alaska*.
- Havera, S.P., Boens, L.R., Georgi, M.M. & Shealy, R.T. 1992. Human disturbance of waterfowl on Keokuk Pool, Mississippi River. *Wildl. Soc. Bull.* 20: 290–298.
- Koepff, C. & F. Dietrich 1986. Disturbance of coastal birds by boats. *Vogelwarte*, 33: 232–248.

Spesifikke punkter – Skjøtselsplanen

I skjøtselsplanen med bevaringsmål, tiltak tidsplan og kostnadsoversikt er fugler nok en gang fraværende under de ulike skjøtselssonene og lokalitetene, både når det gjelder bevaringsmål og overvåkning. Dette må forbedres. Videre stiller NØF og NOF OA spørsmål ved hvorfor det skal brukes rundt kr 600 000 på skjøtselssoner/naturtyper, der fokus er de botaniske verdiene, mens kun kr 50 000 er avsatt til satsning på fugl. Hvordan skal disse beløpene brukes, og hva er årsaken til at det botaniske hensyn krever så mye større midler? NØF og NOF OA mener at fugl, så vel som fisk og insekter, bør tilgodeses med tilsvarende skjøtselsbudsjetter.

Mvh

Håkan Billing
leder NOF OA

Thomas Sæther
styremedlem NØF

